

BÀN VỀ MỘT SỐ PHƯƠNG PHÁP XÁC MINH TÀI LIỆU ẢNH LƯU TRỮ

ĐINH VĂN ĐƯỜNG*

Hiện nay, công tác nghiên cứu lịch sử nói chung và lịch sử Đảng nói riêng ngày càng được quan tâm và đẩy mạnh. Để có các tác phẩm lịch sử có chất lượng cao thì nguồn sử liệu đóng một vai trò rất quan trọng. Chất lượng và độ tin cậy của nguồn sử liệu lại tùy thuộc vào việc tổ chức thẩm định, đánh giá và xác minh các nguồn sử liệu này, trong đó có nguồn sử liệu ảnh.

Trong các nguồn sử liệu, nguồn sử liệu ảnh khá phong phú và có các đặc thù riêng. Hiện nay, việc khai thác, sử dụng nguồn sử liệu ảnh phục vụ cho các nhu cầu của đời sống xã hội (công bố, xuất bản, trưng bày, triển lãm,...) ngày càng được quan tâm. Bên cạnh các nguồn sử liệu thành văn, sử liệu ảnh là một trong những minh chứng sinh động cho các sự kiện lịch sử Đảng và lịch sử dân tộc. Trên thực tế, trong nhiều trường hợp, do nguồn sử liệu ảnh chưa bảo đảm độ tin cậy nên không đáp ứng được yêu cầu đặt ra. Trong khi đó, việc nghiên cứu các phương pháp thẩm định, xác minh đối với sử liệu ảnh còn là một vấn đề mới và chưa được quan tâm đúng mức. Tình trạng nhiều ảnh không rõ xuất xứ, nội dung, đã làm hạn chế độ tin cậy của tài liệu,

ảnh hưởng không nhỏ tới sử dụng tài liệu và gây khó khăn cho việc triển khai các khâu nghiệp vụ khác của công tác lưu trữ.

Để giúp các kho lưu trữ có thêm cơ sở khoa học đẩy nhanh tiến độ và chất lượng xác minh tài liệu ảnh, góp phần nâng cao hiệu quả sử dụng tài liệu ảnh, thiết nghĩ cần áp dụng 3 phương pháp cơ bản để xác minh tài liệu ảnh trong các kho lưu trữ như sau :

1. Phương pháp trực quan, phân tích

Đây là quan sát, phân tích trực tiếp từ tài liệu ảnh để tìm các thông tin phục vụ cho việc xác minh bức ảnh đó.

Trước hết là nhìn vào hình ảnh và các dấu tích thể hiện trên bức ảnh để xem xét. Bức ảnh đó chụp sự kiện gì (nội dung bức ảnh), thời gian nào, trong bức ảnh có những ai, quang cảnh, cảnh vật trong bức ảnh, trang trí trong bức ảnh,... Tất cả các thông tin đó đều phải được quan sát và phân tích kỹ để phục vụ cho việc xác minh tài liệu ảnh.

Tiếp theo là xem trên tấm ảnh có những bút tích, dấu tích gì không? Vì những bút tích, dấu tích này cũng giúp ích đáng kể cho việc xác minh tài liệu ảnh. Thông thường, bút tích được ghi vào sau mỗi bức ảnh và có nhiều cách ghi, nội dung ghi khác nhau. Đó có thể là lời đề tặng có ghi địa điểm, thời gian, cảm

* Văn phòng Trung ương Đảng

xúc, sự kiện; chữ ký, lưu bút... Có những trường hợp ghi bút tích và dấu tích ở ngay phía trước ảnh, thường ở phía dưới mặt trước của tấm ảnh có dòng chữ đề tặng, ghi thời gian và ký tên. Với máy ảnh thể hệ mới, ở phía trước ảnh còn hiện lên thời gian chụp, là thông tin giúp chúng ta xác định thời điểm hình thành tài liệu.

Đồng thời, cần căn cứ vào kỹ thuật làm ảnh để giúp xác minh thời gian hình thành tài liệu ảnh, bao gồm: kỹ thuật chụp ảnh, kỹ thuật rửa ảnh, phân tích chất liệu giấy ảnh, hoá chất dùng để rửa ảnh.

Tài liệu ảnh, ghi lại một cảnh của sự kiện, hiện tượng một cách rất chân thực mà tài liệu khác không thể hiện được. Tuy nhiên, tài liệu ảnh thường chỉ ghi lại được những hiện tượng đơn lẻ, trường hợp ghi lại được một chuỗi các hiện tượng, sự kiện thì cũng không thể bao quát hết được mọi khía cạnh của sự kiện, hiện tượng. Những điểm này cần được chú ý trong việc phân tích, xác minh tài liệu ảnh.

2. Phương pháp so sánh, đối chiếu

Cơ sở của phương pháp này chính là việc áp dụng nguyên tắc toàn diện, tổng hợp. Như trên đã nêu, các sự kiện, hiện tượng xảy ra trong lịch sử được ghi lại bằng hình ảnh và tài liệu ảnh chỉ phản ánh được một góc độ nào đó của sự kiện, hiện tượng. Vì vậy, cần có phương pháp ghi tin khác bổ trợ. Trường hợp tài liệu ảnh không có chú thích hoặc chú thích không rõ, không đầy đủ thì cần phải sử dụng các nguồn tài liệu, tư liệu được ghi lại bằng các phương pháp khác nhau để xác minh :

- Các tài liệu ảnh lưu trữ ở các cơ quan có liên quan đến chụp ảnh và quản lý ảnh. Trong

đó, đặc biệt chú ý các cơ quan có chức năng chuyên về chụp ảnh và quản lý ảnh, vì những nơi này có số lượng ảnh nhiều, nội dung phong phú, có khả năng giúp ích nhiều hơn trong việc xác minh.

- Tài liệu lưu trữ, đó là nguồn sử liệu hết sức phong phú và đa dạng, có độ tin cậy cao và gắn bó chặt chẽ với tài liệu ảnh.

- Nguồn tài liệu là các xuất bản phẩm bao gồm sách, báo, tạp chí, tư liệu khác.

Thực hiện so sánh đối chiếu xác minh qua các sự kiện, hiện tượng, nhân vật trong lịch sử (chủ yếu qua sự hiểu biết của người làm xác minh) bằng các cách so sánh trực tiếp, gián tiếp, so sánh các chiều quan hệ, so sánh theo cấp, so sánh theo thứ tự. Cụ thể như sau :

- Phương pháp so sánh trực tiếp tài liệu ảnh với tài liệu ảnh. Phương pháp này áp dụng thích ứng với nguồn tài liệu thứ nhất để phục vụ so sánh xác minh - đó là nguồn tài liệu ảnh ở các cơ quan và cá nhân. Để tiến hành, phải nắm chắc các tài liệu ảnh cần xác minh và có những phán đoán về chủ đề lớn của các ảnh đó; tiến hành so sánh đối chiếu ngay đối với tài liệu ảnh của cùng một sự kiện. Qua các công cụ tra tìm tài liệu ảnh, có thể tìm đến các ảnh có cùng chủ đề, các ảnh giống nhau hoặc các ảnh có liên quan...

- Phương pháp so sánh gián tiếp tài liệu ảnh với các tài liệu lưu trữ, tư liệu, xuất bản phẩm khác nhau theo chủ đề của các ảnh cần xác minh. Các cơ quan lưu trữ, các thư viện là nguồn cung cấp tài liệu, tư liệu hoặc xuất bản phẩm để so sánh, đối chiếu.

- Phương pháp so sánh, đối chiếu các chiều quan hệ. Đây là cách so sánh, đối chiếu tổng hợp. Phương pháp này dựa trên cơ sở mỗi

quan hệ biện chứng giữa các sự vật, hiện tượng trong đời sống chính trị - xã hội để vận dụng xác minh tài liệu ảnh chưa có chú thích hoặc có chú thích nhưng chưa đầy đủ. Đây là phương pháp quan trọng vì thực chất một phương pháp đơn lẻ có mặt ưu điểm nhưng cũng có khía cạnh khiếm khuyết, vận dụng tổng hợp các phương pháp sẽ giúp việc xác minh có hiệu quả cao hơn. Căn cứ vào các sự kiện, hiện tượng, các nguồn tài liệu, tư liệu khác nhau để ta so sánh, đối chiếu xác minh.

Vận dụng phương pháp này, trước hết cần đối chiếu, so sánh ngay với các tài liệu ảnh trong một hồ sơ; đối chiếu với các tài liệu ảnh trong phong; đối chiếu các tài liệu ảnh lưu trữ có trong kho để phát hiện các điểm tương đồng nhau nhằm phục vụ cho việc xác minh. Thường một bức ảnh chụp có thể là một sự kiện đơn lẻ nhưng cũng có thể là khâu chuỗi một hệ thống sự kiện, do đó chúng ta có thể dựa vào mối liên hệ lẫn nhau của sự kiện để xác minh. Sau khi đã đối chiếu, so sánh hết với tài liệu ảnh lưu trữ, tiếp tục đối chiếu, so sánh tài liệu ảnh với tài liệu căn bản của các phong tài liệu trong kho có liên quan, với các sách, báo, tạp chí, ... có liên quan.

3. Phương pháp phỏng vấn các nhân chứng lịch sử

Đó là gặp gỡ, trao đổi trực tiếp hoặc gián tiếp với các nhân chứng lịch sử để góp phần làm sáng tỏ các yếu tố cần thiết trong chú thích về các hình ảnh mà tài liệu ảnh ghi lại. Nhân chứng có thật là những người trực tiếp có mặt trong bức ảnh, cũng có thể không tham gia trực tiếp vào sự kiện được phản ánh trong bức ảnh, nhưng lại hiểu biết về sự kiện hoặc các

nhân vật trong bức ảnh. Phương pháp này rất cần thiết trong điều kiện các nguồn tài liệu khác phục vụ cho xác minh bị thiếu, tuy nhiên, có hạn chế là mức độ chính xác không cao, bởi vì đặc điểm của trí nhớ là "dễ quên", cho nên cần phải kiểm nghiệm kết quả của phương pháp này qua các nguồn tài liệu, tư liệu khác.

Để phỏng vấn các nhân chứng lịch sử, tùy theo từng điều kiện cụ thể nên chọn một hoặc kết hợp các cách sau : tổ chức hội thảo khoa học (có thể tổ chức hội thảo riêng hoặc hội thảo kết hợp); trực tiếp gặp gỡ, trao đổi; trao đổi gián tiếp qua tài liệu, thư từ, điện thoại.

Tóm lại, để thực hiện có hiệu quả, bảo đảm chất lượng kết quả xác minh, việc kết hợp vận dụng linh hoạt, sáng tạo các phương pháp nêu trên là rất cần thiết, vì không có một bức ảnh nào có thể chỉ cần dùng một phương pháp đã có thể cho kết quả đáng tin cậy ngay được.

Các phương pháp xác minh tài liệu ảnh lưu trữ cơ bản dựa vào các phương pháp xác minh sử dụng tài liệu, tuy nhiên do tài liệu ảnh có tính đặc thù nên việc xác minh có những phương pháp riêng. Cả 3 phương pháp trên đều thích ứng với việc vận dụng để xác minh tài liệu ảnh lưu trữ, mỗi phương pháp khi vận dụng xác minh đều thể hiện mặt lợi thế, đồng thời bộc lộ hạn chế của nó; trong đó so sánh, đối chiếu là sợi chỉ đỏ xuyên suốt vì suy cho cùng các phương pháp đều phải có so sánh, đối chiếu mới có thể tìm ra cái chân thực. Đồng thời, phải quán triệt quan điểm chính trị, quan điểm lịch sử và quan điểm toàn diện vào quá trình vận dụng các phương pháp xác minh tài liệu ảnh lưu trữ để bảo đảm việc xác minh tài liệu ảnh lưu trữ đạt hiệu quả cao, tránh đơn giản, phiến diện, thiếu tôn trọng lịch sử,...